

Kymmenen yhdestä

Kirj. A. Rantue.

Seuraavansisältöinen julistus oli kiinnitetty puhellinvalvotuksiin ja muihin huomattaviin paikkoihin:

"Ilmotan täten vallotetun kaupungin asujamille ja etenkin mahdollisesti vielä pillesekeleille kapinallisuudelle, että jokaisesta salaa ammutusta laukauksesta tai muusta vihollisuudesta, josta itse tekijää ei voida todeta ja jonka laukauksen tai muun sellaisen vihollisuuden johdosta yksikään sotilastani vahingoittuu, tulen heti ammuttamaan kymmenen (10) hallussani olevaa kapitnavankia. Samoin kiellän — vangittujen uhalla — naisten ukona liikkua kukaan käyttämättä muhia. Komendantti."

Kaupunki oli vallotettu yhdellä revolverinlaukauksella, jonka raatihuoneen edustalle ensiksi saapunut ratsumies oli laukassut ilmaan, annettuaan sille merkin valloittajien saapumisesta.

Useita tuhansia käsitteivät kapinallisten joukot olivat vapautuneesti jättäneet aseensa ja luopuneet kaikesta vastarinnasta sekä suurin osaksi antautuneet. Peli oli menetetty, mitäpä turhaan enää olisi verta vuodatettu.....

Komendantti ajeli eskuntineen autolla ympäri valloittamaansa kaupunkia, käyden katsellessaan kapinavankia lukuisissa kasarmeissa, jotka olivat noita onnettomia täyteen ahdetut.

Hän tiesi olevansa tällä hetkellä noiden tuhansien kapinallisten hengen herra, ja hänen mieltensä teki saada näyttää mahtiaan. Kun vaan olisi saanut jostakin ahetta.....

Mutta ne olivat kaikki niin rauhallisia nuo vangitkin. Eikä sattunut mitään muutakaan, josta olisi päässyt alkuun... Ne olivat niin leppeitä ja arkoja nuo näkiintyneet. Eivät edes yhdellä kikkusella sanalla rohjenneet nousta torjumaan niitä ivapuheita y.m. joita tässä tarkoituksessa oli helle viskattu.....

Jos ne olisivat edes kerrankaan suussa avanneet puolustukseksi.....

Monta päivää oli kulunut valloituksen jälkeen, eikä vähäisintäkään ahetta löytynyt. Lähikaupungeissa ja tehtailla y. m. valloitetuilla seuduilla oli saatu kylliksi ahetta siitä, kun kapinalliset olivat tehneet missä enemmän, missä vähemmän vastarintaa. Mutta täällä ei niin mitään sellaista ilmennyt. Päin vastoin mitä suurinta nöyryyttä ja, ihme kyllä, melkein kunnioitustakin.....

Hänen mieltensä kovasti teki täälläkin "järjestämään sosiaalista kysymystä", kuten sitä "järjestettiin" jokapuolella lähiseuduissa.

Pahimmat kapinanjohtajat ja kihoittajat olivat paenneet. Käsiin oli jäänyt vaan sellaista joukkomassaa, joka tavalla tai toisella oli ollut ymmärryksessä kapinallisten puolella, olematta kukaan erityisemmin pääsyylinen.

Heti valloituksen jälkeen oli kyllä vangittu kaikki kaupungissa ja lähiseuduilla asustaneet, tunnetut sosiaalisit ja työväenyhdistysten jäsenet ja toimihenkilöt, mutta kun näistä ei ollut aiontakkaan havaittu itse kapinaan syytä tai siihen osallistaneeksi, niin eihän niitä voinut aivan noin vaan.....

Ne pääpohatat olivat niies livittäneet — ja näillä toisilla oli vaan suurempa rikoksena se, että he olivat tunnuttuja sosialisteja. Ja siinä sitä useasti oli syytä tarpeeksi.....

Sitten eräänä yönä se tapahtui..... Varhaan eräänä aamuna annettiin komendantille tuo surullinen raportti, että yöllä oli kaupungin lähistöllä ammuttu salaa eristä upseeria, joka oli haavottuneena tuotu sairaalaan.....

Vihdoinkin!

Poliisikomisarjus, joka äskettäin oli pakopirteiltään kotiutunut, oli hyvänä apuna komendantille. Hän tunsu alaisensa kaupungin kuin viisi sormeaan, ja hänellä oli syytä tehdä pieniä leikkauksia sen punaisessa demokraattiaruumiissa.

Komisarius ja apteekkarit sekä eräs luotettu kaupungin teurastaja kutsuttiin heti komendantin virstoon ja niin oli kaikkivaltias keittä-oikeus koolla.

Sitten käytiin lähimmästä kasarmista, komisarion valinnan mukaan, hakemassa kymmenen vankia, joista noin puolet olivat kaupungin tunnettuja sosialisteja. Toiset olivat vaan summassa laumasta otettu. Mitä sillä niin oli väliä, kunhan luku oli täysi.....

Rauhallisina kävivät vangit kukin vuorollaan kenttöoikeuden kuulusteltavina, joissa helle muodon vuoksi tehtiin muutamia kysymyksiä.

Nimi, kotipaikka, ammatti ja oliko ottanut osaa sotatoimiin — kysyttiin.

Kaksi vangeista oli ollut rintamalla mukana, vaan toiset eivät olleet ottaneet osaa mihinkään..... Mutta sosialisteja he myönsivät kaikki olevansa.

Ja mitäpä muita todistuksia tarvittiinkaan.....

Puolessa tunnissa oli kuulustelu päättynyt. Ja sitten kutsuttiin nämä pahaa aavistamattomat vangit yht'älkään kuulemaan tuomiota.....

Nöyrinä ja hiljaisina asettuivat miehet nyt odottamaan mitä heille ilmoitettaisiin. Moni oli hyvilläin, että hänen asiansa vihdoinkin oli otettu käsiteltäväksi ja että nyt pääsisi jo kotiin häitäntyneen perheen ja lasten luokse.....

Mitäpä tiesivät miehet, joilla oli puhdas omatunto, peläti? — Kukaan heistä ei ollut murhannut eikä ryöstänyt ketään. Monet olivat päivittäin olleet koko kapinapuhua vastaan. Tosin oli paikkakunnalla tehty raakoja veritöitä ja ryöstöjä, mutta jokainen heistä puolestaan tuomitsi sellaiset rikokset. Ja sota on aina ollut sotaa. Sellaisia on aina tapahtunut sodissa ja kapinoissa.

— Sen johdosta — alkoi komendantti kuivan virallisesti, — että viime yönä on erästä upseeria ommuttu salaa ja ampujaa ei ole tavattu, ja kun olen antanut julistuksen, jossa jokainen salalaukaus väkämme vastaan on määrätty rangaistavaksi siten, että kymmenen vankia ammutaan, niin on kenttöoikeus tuominut teidät kaikki kuulemaan.....

Hiljainen, ikäänkuin vähäisen vihurin tapainen kuhaus kuivassa heinäkeossa, kävi tuon lyhyen päätöksen julistamisen jälkeen nyt kymmenpäisessä, äsken niin rauhallisessa miesjoukossa.....

Miehet näyttivät tulleen niin yllätetyiksi tuosta äkillisestä kuolemantuomionsa kuulemisesta, etteivät kyenneet muutamaa hetkeä muuta kuin kauhistunein ilmein katselemaan toisiansa ja kenttöoikeuden jäseniin sekä ympärillään huoneessa oleviin kivääreillä asetettuihin vartioihinsa.....

Viimeksimainittujen näkeminen nyt oli ikäänkuin vahvistuksena äsken kuululle tuomille, jota ennen he eivät olleet kiväärimehiksi juuri huomanneetkaan.

Kymmenen miestä koetti tuona hetkenä aivan kuin kauhistuttavasta unesta herätä todellisuuteen. Heidän kasvohäksensä vavahtelivat ja kukin heistä yritti jotain sanaa, mutta tuloksena oli vain jokin epäselvä mutina..... Näytti aivan kuin miehet olisivat tulleet äkkiä mykiksi.....

Komendantti viittasi tämän kaupan äänettömyyden kestäessä vartioille, mutta nekin näyttivät kuin kivettyneen paikollaan.....

Vihdoin pääsi ensimmäisen kuolemantuomiton kieli siteistä.

— Kuolemaanko? — kuolemaanko? — ja mistä syytä?!..... — haudahti hän hillitysti ja hengästyneenä kuin olisi kilometrejä juossut.

Nyt näyttivät toisetkin tuomitut heräävän tainnostilastaan, ja kukin heistä lausui sillä hetkellä jotain.....

— Enkö enää saa tavata lapsiani?!? — kysyi eräs kyynelten tulvissa ahavoittuneelle, karkeille poskipäille.

— Oi rakkaani, äitini..... isäni..... huokasi aivan nuorukainen kuolemantuon herpasemana.

— Vanhurskaan Jumalan nimessä, onko tämä kaikki totta! — Olemmeko tuomitut kuolemaan! — Täytyykö meidän nyt kuolla? — huusi voimakkaasti eräs vanhempi tuomittuista, luoden samalla mielipuoisuutta lähenteleviin, kysyviin katseen tuomareihinsa.

Tuo katse oli niin vaativa ja uhkaava, että oikeuden jäsenet näyttivät hätkähtävän.....

Samalla käänisivät toisetkin kuolemantuomitut kysyviin, hurjan katseensa tuomareihin. He näyttivät ikäänkuin yhteisesti saavansa kuulaa vihdoin oikean totuuden, ja että heitä olikin tähän asti vain suotta säikäytetty ja peloteltu.....

Komendantti nousi tuomarinistumeltaan pöydän päältä, käsi revolverinkahvalla, jota esimerkiksi seuraavasti komisario ja apteekkarikin.

— Luuletteko minun leikkiä laskevan! — vastasi komendantti ja katsoi käskävästi vartioston johtajaan.

— Teillä on määräkset, teidän velvollisuutenne! — lausui hän siten järkästi ja poistui sturalaisineen toiseen huoneeseen.

Vartioston johtaja, nuori polkainen, kehotti tuomituita poistumaan huoneesta ja liittyi vartioihin, jotka sulki vangit keskeensä. Ja kulkue lähti astelemaan ääneti kaupungin poliisivankilaa kohti.

Kuolemantuomitut kulkivat kuin varjat, silmissä tyhjä, tuijottava ilme.

Varjien sotilaat olivat myös vii ääneti. Hekin näyttivät saaneen kuin iskun päähänsä..... Tuolla eräs sotilaista tarjosi savukkeita tuomituille. Sanaakaan ei puolelta eikä toiselta kotvaan lausuttu... Kuleman majasteetti oli sitonut kaikkien kielet.

Siellä täällä joku tuomitusta pyyhkäsi silmiinsä nouseita kyneleitä tai huokasi raskaasti.....

— Tällä tavallako sitä nyt ruvetaneet lakia lukemaan — lausui eräs sotilas kuin itseksensä.

— Tämä on siitä julistuksesta — ja kun ne olivat ampuneet yhtä meikäläistä, — vastasi toveri.

— Mutta eihän sitä nyt sopisi summassa ruveta ampumaan ketä käsiin sattuu..... Pitäisi koettaa saada se syyllinen käsiin..... Nämä hien ovat viattomia siihen tekoon — intti ensiksimmäntu kuuluvammin.

— Niin ovat; mutta nyt kostetaan sukua myöten, kuin entinen räittäksä toisen talon kissalle, — nau-rahti kolmas.

— Hiljaa siellä komensi vartioston johtaja. — Meidän asiamme ei ole arvostella kenttöoikeuden tuomioita. Ja siksi toisekseen nämäkin ovat kait vähän välittäneet täällä isäntinä ollessaan meikäläisten kuolemantuomioiden julistamisesta tai toimeenpanosta..... Mutta nyt ovat osat vaihtuneet! — lausui johtaja painavasti.

Sotilaat, samoin kuin vangitkin, astuivat edelleen hiljaisina kohti päämääräänsä. Vartioston johtajan ylpeä "osien vaihtumisesta" ei näyttänyt tekevän toivottua vaikutusta kehenkään. Kuolemanraskas mieliala paloi niin saattajia kuin saatetta- viakin.

— Milloin meidän lähtömme koittaa? — kysyi lähinnä vartioston johta-

jaa marssiva vanki tyynesti.

— Huomenaamulla kello viisi — vastasi puhuteltu hiljaa, mutta sikäi kuuluvasti, että lähinnä olevat pari muutakin vankia sen kuuli.

— Huomenaamulla viiden aikaan. Aamulla kello viisi..... — toistivat vangit kuiskaten tuon uutisen jällempänä kulkeville kohtalotovereilleen mies mieheltä. Kukin heistä nosti silloin hetkeksi katseensa ylös tovereihinsa — ja toiset vilkaisivat kelloihinsa. Sitten taas alkoi sama tylsä tuijotus ja äänetön kulku kohti vankilaa — kohti puolen vuorokauden kuluttua koittavaa kuolemaa.....

Kymmenen miestä seisoi rivissä kaupungin lähistöllä olevan sorahaudan reonalla kevään aamuauringon sädehtessä.

Viimeinen hetki oli lyönyt..... Kaksikymmentä kivääriä koberi kymmenisen askeleen päässä kohti miesten rintoja, kaksi kutakin kohti.....

— Tähdätkää! — kuului alkukomento.....

Silloin nostivat monet tuomituita hattunsa ilmaan..... Kuului hurraa-huutoa, muutamat alkoivat laulaa marsseleja.....

— Laukaiskaa!

Kajahti epätasainen yhtälaukaus — ja kymmenen miehen vertaiset ruumiit lysähtivät kokoon kuin tyhjät säkit, vierien vertisnä sorahaudan pohjalle.....

— Onko kuolema tosiaankin noin helppoa? — kysyi eräs.

— En tiedä; mutta kyllä ainakin nämä osasivat miehen lailla kuolla..... — vastasi toinen.

— Kyllä, kyllä..... — ihmettelivät miehet ja lähtivät ääneti paikalta.....

Osa jäi hautaamaan kuolleita.

Työtä siinä oli ennenkuin kymmenen miestä oli soraan peittynyt. Juuri kun hauta oli alkanut peittyä ja hautajat heittelivät viimeisiä lapiollisia sora aamuttujen haudalle, kajahti juhallisenä kaupungin kirkkornista kellojen soitto.

— Hautauskelloja soitetaan! — Sepäs sattui! — tuumi eräs.

Äänetönä nojasivat miehet lapiollinsa ja kuuntelivat kirkonkellojen kuminaa.....

Niiden ääni tuntui niin särkyneeltä, valittavalta ja surunvoittoiselta. Ne todellakin muistuttivat hautauskellojen soittoa, vaikka ne tällä kertaa ilmoittivat yhden kristikunnan suurimmista kirkkojuhlista alkaneeksi.....

Nyt vasta muistivat hautaajatkin, että oli pyhä, kristikunnan juhlapäivä..... Ja ikäänkuin häveten rikko-neensa sabattia moisella työllään, lähtivät kiiruusti haudoilta.....

— — — — —
Samoihin aikoihin ajeli komendantti autollaan ahtaita katuja. Oltiin sairashuoneen kohdalla; ja samassa hänelle muistui mieleen tuo sala-ampujan uhriksi joutunut upseeri.

Hän päätti mennä tervehtimään haavottunutta ja tiedustelemaan hänen tilaansa.

Auto seisahtui ja komendantti astui sairaalaan.

Haavottunut istui sängyssään tyyntyen varassa ja vihelteli iloisesti. Hänen siirrässä verestivät ja konjakin löyhkä täytti huoneen.

Komendantti tervehti ystävällisesti.

— Sepä oli onni, etteivät paremmin osanneet! Kuten näen, voittoa kai hyvin?

— Aivan hyvin. Pieni naarmu vain, joka pian paranee. Mutta oihan se ikävä vahinko, josta olisi saattanut tulla vakavampaakin.....

— Vahinko?! — keskeytti komendantti äkkiä.

— Niin. Toverini kanssa olimme aika hönössä jo käsitelleme revolvereita hiukan huolimattomasti, jot-